

Danske Hættemågers (*Larus ridibundus*) vinterkvarter

Af

PELLE ANDERSEN-HARILD

(Mit einer deutschen Zusammenfassung: *Das Winterquartier dänischer Lachmöven*
(*Larus ridibundus*)).

INDLEDNING

Hættemågen (*Larus ridibundus*) er den hyppigst mærkede fugleart i Danmark. Alene med ringe fra Zoologisk Museum i København er der i perioden 1928-68 mærket 54.503 og hertil kommer betydelige antal mærkede med ringe fra P. Skovgaard, Holger Pedersen og Postbox 547. Dette store antal mærkninger har naturligvis givet en mængde tilbagemeldinger, og resultaterne er også behandlet flere gange (f. eks. SKOVGAARD 1923, PEDERSEN 1924, TÅNING 1944 og SALOMONSEN 1967).

Nedenfor skal behandles alle genmeldinger fra vintertiden (december-februar), og det skal vises, at der er forskelle i valg af vinterkvarterer, alt efter hvor i Danmark

mågerne er mærket, ligesom årsagerne til den ændring i genmeldingernes geografiske fordeling, der kan konstateres mellem 1930 og 1960, diskuteres.

Jeg vil gerne rette en tak til TORBEN SIMONSEN, Odense, og HOLGER MUNK, Frederikssund, som har givet oplysninger om genmeldinger af Hættemåger mærket med ringe af deres private ringmærkningscentral. Ligeledes vil jeg gerne rette en tak til N. O. PREUSS for gennemlæsning af manuskriptet. Jeg har ikke fundet det nødvendigt at offentliggøre en liste over de benyttede genmeldinger, idet disse findes tilgængelige på Zoologisk Museums ringmærkningsafdeling.

MATERIALE

Som grundlag for artiklen er benyttet genfangster fra månederne december, januar og februar af Hættemåger mærket af følgende ringmærkningscentraler:

P. Skovgaard, Viborg: Samtlige offentliggjorte tilbagemeldinger (SKOVGAARD 1930, 1934, 1936-37, 1942).

H. Pedersen, Frederikssund: Offentliggjorte tilbagemeldinger (PEDERSEN 1924), samt senere indkomne oplysninger som forefindes på Zoologisk Museum.

Odense Ringmærkningsstation: Samtlige tilbagemeldinger indtil 1.8.69.

Zoologisk Museum, København: Samtlige tilbagemeldinger indtil 1.8.69.

Tilbagemeldinger fra perioden 1939-45 er ikke benyttet, idet mulighederne for at få meddelelser om ringmærkede fugle i denne periode dels var meget dårlige, dels højst forskellige fra land til land. I perioden 1945-58 blev kun meget få Hættemåger ringmærket, og genmeldinger i denne periode er derfor også udeladt.

Tilbage bliver 471 genmeldinger fra to perioder, nemlig 1920-1939 og 1959-1969.

Genmeldingsland <i>Rückmeldungsland</i>	Mærkningsområde og -periode <i>Beringungsgebiet und -periode</i>					
	Område I <i>Gebiet I</i>		Område II <i>Gebiet II</i>		Område III <i>Gebiet III</i>	
	1920-39 %	1959-69 %	1920-39 %	1959-69 %	1920-39 %	1959-69 %
Sverige	—	—	1	1	—	—
Danmark	20	22	15	33	13	15
Tyskland	4	4	1	2	6	7
Holland	10	11	5	11	10	11
Belgien	2	2	—	—	1	1
England	22	24	20	43	12	14
Frankrig	28	31	2	4	29	33
Schweiz	—	—	—	—	1	1
Spanien	2	2	2	4	8	9
Portugal	2	2	—	—	6	7
Italien ¹⁾	1	1	1	2	1	1
Marokko	—	—	—	—	2	2
Algeriet	—	—	—	—	1	1
Tunis	—	—	—	—	—	—
Kanariske øer	—	—	—	—	1	1
I alt <i>(insgesamt)</i>	91	46	88	124	85	37

¹⁾ incl. Korsika og Sardinien

Tabel 1. Genmeldinger fra vintertiden (dec.-feb.) af Hættemåger mærket i forskellige dele af Danmark (område I-III) og genmeldt i to forskellige perioder (1920-1939 og 1959-1969).

Tabelle 1. Winter-Rückmeldungen (Dez.-Feb.) von Lachmöwen, die in verschiedenen Teilen Dänemarks (Gebiet I-III) beringt und in zwei verschiedenen Perioden (1920-1939 und 1959-1969) wiedergefunden wurden.

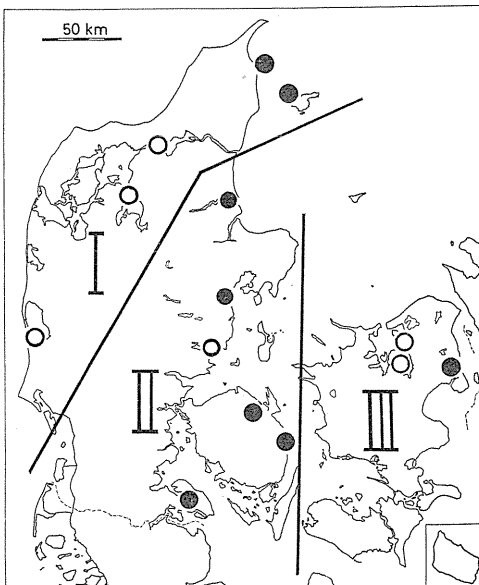

Fig. 1. Den opdeling af Danmark i 3 områder, der er benyttet i teksten. Cirklerne viser de lokaliteter, hvor størstedelen af Hættemågerne er mærket. ○ mærket 1920-39. ● mærket 1959-69.

Fig. 1. Die Aufteilung von Dänemark in 3 Gebiete, die im Text benutzt ist. Die Kreise zeigen Lokalitäten in denen der grösste Teil der Lachmöwen beringt worden ist. ○ 1920-39 beringt. ● 1959-69 beringt.

FORSKELLE I VINTERKVARTER FOR HÆTTEMÅGER MÆRKET FORSKELLIGE STEDER I DANMARK

For at undersøge eventuelle forskelle i trækvaner mellem de forskellige landsdele er Danmark delt op i tre regioner: 1) Nord- og Vestjylland, 2) Øst- og Sydjylland samt Fyn og 3) øerne øst for Storebælt (se fig. 1).

Af tabel 1 og fig. 2-7 fremgår det, at Hættemåger mærket i Østdanmark trækker længere væk end Hættemåger mærket i Nord- og Vestjylland. Fugle mærket i Østjylland og på Fyn ligger midt imellem.

For måger gemeldt i perioden 1920-1939 er andelen af gemmeldinger fra Frank-

rig og landene syd herfor 36% for område I, 51% for område II og 58% for område III. Forskellen er dog ikke statistisk signifikant mellem område II og III, men derimod mellem I og II og I og III med $P < 0,05$.

For gemmeldinger fra 1959-1969 er de tilsvarende tal 11% for område I, 35% for område II og 40% for område III. Her er forskellen statistisk sikret med $P < 0,05$.

ÆNDRING I FORDELINGEN AF GENMELDINGER FRA 1930-ERNE TIL 1960-ERNE

Som det allerede fremgår ovenfor, er der sket en ændring i fordelingen af gemmeldingerne i de sidste 30-40 år. Mens det tidligere var Frankrig, der kunne opvise det største antal tilbagemeldinger, er billedet nu ændret således, at størstedelen af tilbagemeldingerne kommer fra England og Nederlandene. Denne ændring i tilbagemeldingernes fordeling kan ses for alle tre områder. For område I er antallet af tilbagemeldinger fra nordsølandene (England, Belgien, Holland, Tyskland og Danmark) steget fra 64% til 89%, for område II er de tilsvarende tal 49% til 65% og for område III fra 42% til 60%. Alle ændringerne er statistisk signifikante ($P < 0,05$).

Selvom der kan påvises en sikker ændring i fordelingen af gemmeldinger fra 1930-erne til 1960-erne, behøver dette ikke nødvendigvis at være en følge af, at fordelingen af fuglene også er ændret. Hvis f. eks. jagttryk, jagttider eller jagtvaner ændres i en del af området, men ikke i et andet, vil dette medføre en ændret fordeling i antallet af tilbagemeldinger. Ligeledes vil den øgede ringmærkningsaktivitet give et øget antal gemmeldinger af fugle aflæst og frigivet af ringmærkere. Dette

vil også medføre en skævhed i gemmeldingsmaterialet, idet ringmærkningsaktiviteten er højst forskellig fra land til land. Det har derfor været nødvendigt at gennemgå samtlige tilbagemeldinger fra de to perioder for gemmeldingsårsagen (se tabel 2).

Det mest iøjnefaldende ved tabellen er, at antallet af skudte måger fra Frankrig er gået meget stærkt tilbage, hvorimod antallet af måger fundet døde er steget stærkt i England. Det gælder imidlertid, at antallet af skudte fugle er faldet overalt i Hættemågens overvintringsområde – kraftigt i Frankrig, men også ganske kraftigt i England. Måske er dette en konsekvens af, at jagten i store dele af Europa har skiftet karakter i retning af at blive en mere sportsbetonet, rekreativ fritidsbeskæftigelse. Da ændringerne i jagttryk fra land til land tilsyneladende har været meget uens, vil man få en betydelig skævhed i materialet af denne grund.

En anden faktor, der bevirker en skævhed i materialet, er antallet af kontrollerede fugle, der tidligere blot udgjorde en forsvindende lille del, men i 1960-erne er steget og nu udgør en ret stor del af gemmeldingerne fra Belgien og England.

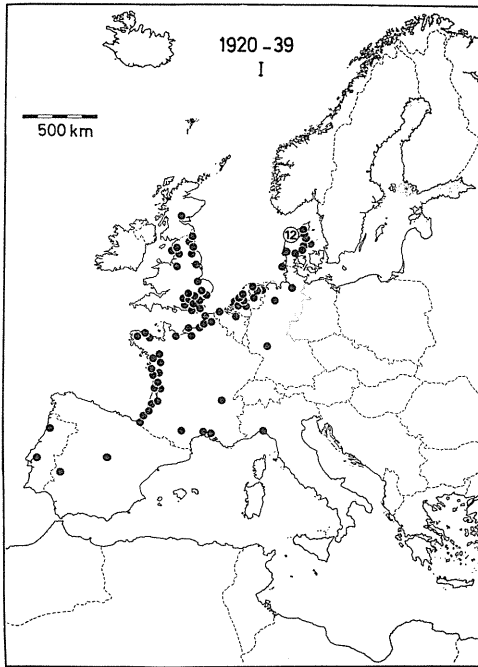

Fig. 2.

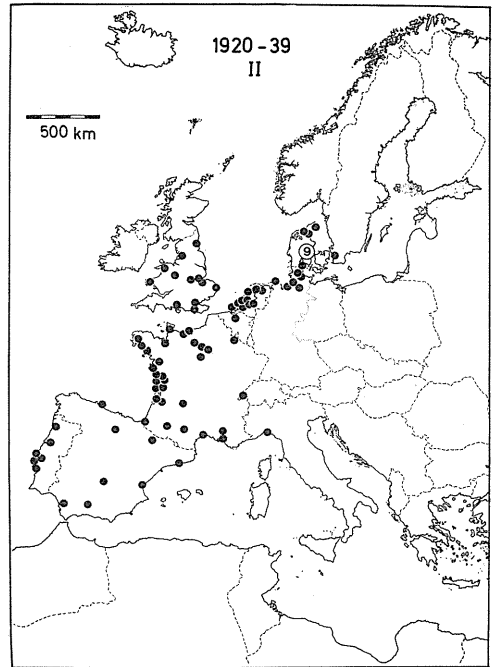

Fig. 3.

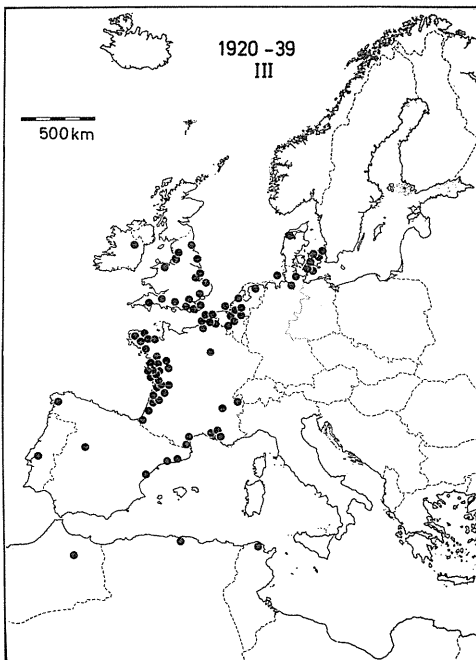

Fig. 4.

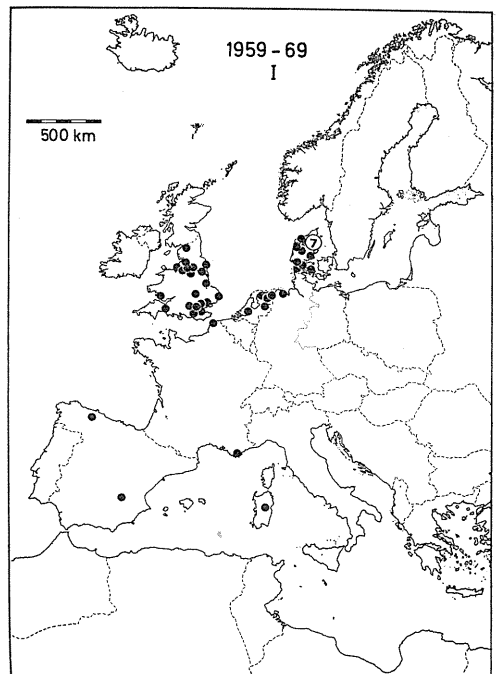

Fig. 5.

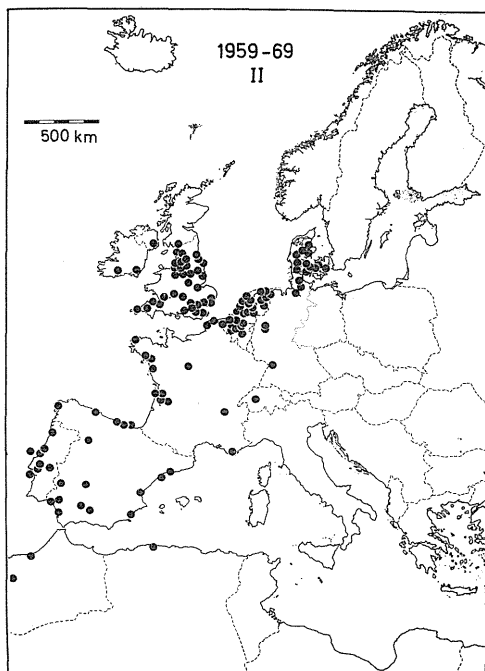

Fig. 6.

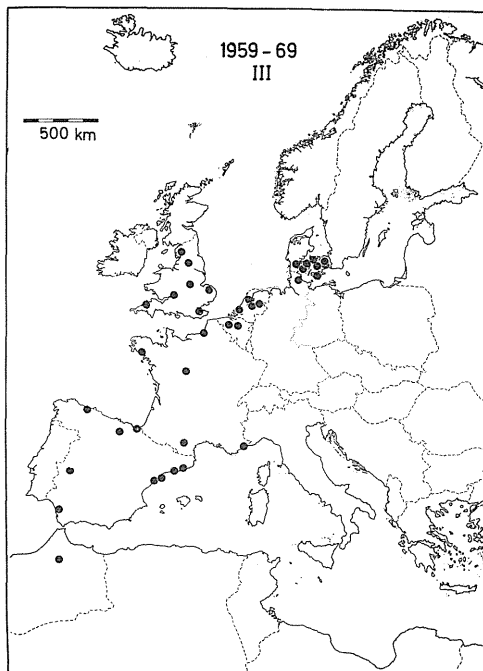

Fig. 7.

Fig. 2-7. Genmeldingslokaliteter for Hættemåge i vintertiden (dec.-feb.). Genmeldingsperioder (år) og ringmærkningsområder (se fig. 1) er anført på de enkelte figurer.

Fig. 2-7. Wiederrunde von Lachmöwen im Winter (Dez.-Feb.). Die Rückmeldungsperioden (Jahre) und Beringungsgebiete (siehe Fig. 1) sind auf den einzelnen Figuren angeführt.

Det er derfor muligt, at man for at undersøge en evt. ændring af overvintringsområder skal nøjes med at se på de måger, der er genmeldt som fundet døde. Da de danske Hættemågers overvintringsområde befinder sig i tæt befolkede områder, giver fordelingen af disse tilbagemeldinger sandsynligvis et mere reelt billede af Hættemågerens fordeling, end hvis man medtog de skudte fugle.

Ser man kun på disse tilbagemeldinger, er ændringerne langt fra tydelige. I 1930-erne fandtes 19% af samtlige døde Hættemåger i Frankrig og 35% i England, og dette er ændret til henholdsvis 14% og 49% i 1960-erne. Denne forskel er ikke significant ($0,2 > P > 0,1$).

På grundlag af det foreliggende materiale mener jeg derfor ikke, at man med sik-

kerhed kan sige, at Hættemågerne har ændret overvintringsområde siden 1920-1939. Materialet antyder måske en sådan ændring, som da muligvis vil kunne sættes i forbindelse med den øgede tendens til overvintring i byområder, der har kunnet iagttages de sidste 75 år for Hættemågen og visse andre mågearter.

For at følge udviklingen vil det derfor fortsat være ønskeligt på udvalgte lokaliteter regelmæssigt at mærke et større antal Hættemåger.

På grund af den ujævne fordeling af skudte fugle volder det store vanskeligheder ud fra det foreliggende genmeldingsmateriale at vurdere, hvor stor en del af vore danske Hættemåger der overvintrer i de enkelte områder af vinterkvarteret. Idet jeg har lagt største vægt på genmel-

Tabel 2. Genmeldingsårsager for de i tabel 1 indeholdte fugle.

Tabelle 2. Rückmeldungsursachen für die in Tabelle 1 enthaltenen Vögel.

Genmeldingsland Rückmeldungsland	Genmeldingsårsag og -periode Rückmeldungsursache und -periode							
	Skudt ¹⁾ Geschossen		Fundet død Tot gefunden		Aflæst Gefangen und freigelassen		Andet ²⁾ Anderes	
	1920-39	1959-69	1920-39	1959-69	1920-39	1959-69	1920-39	1959-69
Sverige	—	—	1	—	—	—	—	—
Danmark	26	17	10	10	—	2	4	6
Tyskland	4	1	7	4	—	1	2	2
Holland	2	1	16	18	1	—	7	6
Belgien	1	1	2	1	2	7	1	2
Storbritannien	13	2	28	49	2	8	8	6
Frankrig	60	3	15	14	—	1	22	2
Schweiz	—	—	1	1	—	—	—	—
Spanien	12	16	—	3	—	—	3	9
Portugal	6	3	1	1	—	—	2	4
Italien	2	1	—	—	—	—	—	—
Marokko	1	3	—	—	—	—	—	—
Algeriet	—	—	—	—	—	—	—	1
Tunis	1	—	—	—	—	—	—	—
Kanariske øer	—	—	—	—	—	—	—	1
I alt (insgesamt)	129	48	81	101	5	19	49	39

1) Heri også medregnet fugle der er dræbt af mennesker på anden vis (taget i net, snare eller fælde) og ligeledes fugle angivet som "capture" etc.

Hierin sind auch Vögel, die auf andere Weise von Menschen getötet (in Netzen, Schlingen oder Fallen gefangen) oder als "capture" etc. angegen wurden, eingeschlossen.

2) Heri også medregnet genmeldinger, hvor der ikke foreligger oplysninger om genfangstmåden.

Hierin sind auch Rückmeldungen eingeschlossen, bei denen keine Fundumstände angegeben waren.

dinge af Hættemåger fundet som døde, vil jeg imidlertid mene, at tabel 3 afspejler de reelle forhold bedre, end hvis man medtog samtlige tilbagemeldinger. Den største usikkerhed knytter sig nok til genmeldinger fra Sydeuropa, hvor chancen for at en ring bliver indsendt er relativ lille.

Tabel 3. Den skønnede procentvise fordeling af Hættemåger i vinterkvarteret (dec.-feb.) mærket i forskellige dele af Danmark. Se teksten.

Tabelle 3. Die geschätzte prozentuale Verteilung von Lachmöven im Winterquartier (Dez.-Feb.), die in verschiedenen Teilen Dänemarks beringt wurden. Siehe Text.

Genmeldingsland Rückmeldungsland	Mærkningsområde Beringungsgebiet		
	I	II	III
Danmark	25	10	20
Tyskland	5	5	5
Holland-Belgien	15	25	20
Storbritannien	50	40	30
Frankrig	5	15	20
Spanien-Portugal	+	5	5
Italien-Nordafrika	—	+	+

DEUTSCHE ZUSAMMENFASSUNG

Das Winterquartier dänischer Lachmöven (Larus ridibundus).

Die vielen Beringungen von Lachmöven (*Larus ridibundus*) in Dänemark haben natürlich viele Wiederfunde ergeben. Hier werden die Rückmeldungen im Winter (Dezember-Februar) behandelt. Es wird gezeigt, dass Lachmöven die in verschiedenen Teilen Dänemarks beringt worden sind, verschiedene Winterquartiere wählen. Der Unterschied zwischen der geografischen Verteilung der Rückmeldungen in 1920-39 und 1959-69 wird besprochen.

Insgesamt liegen 471 Rückmeldungen vor. Nur Rückmeldungen der Jahre 1920-39 und 1959-69 werden ausgewertet. Von 1939-45 waren die Möglichkeiten, Unterkunft über beringte Vögel zu bekommen, teils sehr schlecht, teils von Land zu Land sehr verschieden. In der Periode 1946-58 gibt es nur sehr wenige Rückmeldungen.

Dänemark ist in drei Regionen eingeteilt (siehe Fig. 1). Aus der Tabelle 1 und den Figuren 2-7 ersieht man, dass Lachmöven aus Ostdänemark weiter wegziehen als Lachmöven aus West- und Nordjütland. Vögel aus Ostjütland und Fünen liegen in der Mitte zwischen ihnen. Für Lachmöven, die in der Periode 1920-39 gemeldet wurden war der Anteil der Rückmeldungen aus Frankreich und den Länder noch südlicher 36% für Gebiet I, 51% for Gebiet II und 58% für Gebiet III. Für die Periode 1959-69 sind die entsprechenden Ziffern: 11% für Gebiet I, 35% für Gebiet II und 40% für Gebiet III.

Änderung in der Verteilung der Rückmeldungen zwischen 1920-39 und 1959-69

Für alle drei Gebiete ist eine Steigerung der Anteile der Rückmeldungen aus den Nordseeländern

(England, Holland, Belgien, Deutschland und Dänemark) von 1920-39 bis 1959-69 zu verzeichnen. Für Gebiet I ist die Steigerung von 64% bis 89%, für Gebiet II von 49% bis 65% und für Gebiet III von 42% bis 60%. Die Gründe dieser Änderung werden besprochen und es wird erweisen, dass dieses vielleicht einer Änderung in den Jagdmethoden entspricht, indem sich die Verteilung der Wiederfundumstände zwischen den beiden Perioden sehr geändert hat (siehe Tabelle 2). Besonders bemerkenswert ist es, dass wir jetzt nur sehr wenige erlegte Vögel aus Frankreich bekommen und dass fast alle Möven aus Grossbritannien als "tot gefunden" gemeldet werden.

Um eine Änderung der Winterquartiere zu untersuchen sollte man vielleicht nur Rückmeldungen von tot gefundenen Möven berücksichtigen. Betrachtet man nur diese Rückmeldungen ist die Änderung nicht so ausgesprochen. Von 1920-39 wurden 19% sämtliche totgefundenen Möven in Frankreich gefunden und 35% in Grossbritannien. Von 1959-69 waren die entsprechenden Ziffern 14% und 49%. Dieser Unterschied ist nicht statistisch gesichert ($0,2 > P > 0,1$).

Eine Fortsetzung der Beringung von Lachmöven wäre daher berechtigt.

In der Tabelle 3 wird die geschätzte prozentuale Verteilung von Lachmöven im Winterquartier für die drei Gebiete gezeigt. Das Hauptgewicht hat man auf Rückmeldungen von Lachmöven gelegt, die als "tot gefunden" gemeldet wurden, indem erlegte Vögel eine beträchtliche Schiefheit im Material ergeben.

LITTERATUR

- PEDERSEN, H., 1924: Hættemågens træk. – Dansk Ornith. Foren. Tidsskr. 18: 113-136.
 SALOMONSEN, F., 1967: Fugletrækket og dets gæder. København.
 SKOVGAARD, P., 1923: Mærkede Hættemaager (*Larus ridibundus*). – Danske Fugle 1: 155.
 –, 1930: Dansk Ornithologisk Centrals Ringmærkninger. – Danske Fugle 3: 1-56.
 –, 1934: Dansk Ornithologisk Centrals Ringmær-

- ninger. – Danske Fugle 4: 165-211.
 –, 1936-37: Dansk Ornithologisk Centrals Ringmærkninger III. – Danske Fugle 4: 255-263.
 –, 1942: Dansk Ornithologisk Centrals Ringmærkninger. – Danske Fugle 5: 5-40.
 TÅNING, Å. VEDEL, 1944: Ynglefuglenes Træk til og fra Tipperne. – Dansk Ornith. Foren. Tidsskr. 38: 163-216.

Manuskriptet modtaget 23. april 1971.

Forfatterens adresse: Zoologisk Museum, Universitetsparken 15, 2100 København Ø.